

ZSEDÉNYI ISTVÁN:

A kötelesrészszel kapcsolatos fontosabb
kérdésekről.

H. é. n.

Diss. A 288

A KÖTELESRÉSSZEL KAPCSOLATOS

FONTOSABB KÉRDÉSEKRŐL

Írta:

Isedényi István

Diss. A 288

Handwritten signature or note, possibly "Könyvtár"

A KÖTELESRÉSZ FOGALMÁNAK
TISZTÁZÁSÁHOZ.

A kötelesrész^{1.} a törvényes örökösödést pótolja, azt a törvényes öröklést, mely abból a korból nőtt ki, melyben a családi gazdálkodás rendszere divott. A törvényes örökösödésre tehát a családi munkában való részvétel adott igényt.^{2.} Ezt alátámasztja a szövjet jog azon tétele is, mely a törvényes örökösök első csoportjába sorozza az olyan munkaképtelen személyeket, akiket az örökhagyó halála előtt legalább egy éven át eltartott.^{3.}

1./Groschmid szerint a kötelesrész "legelsőbben is azt a részét jelenti valamely vagyonságnak, melyben oly móddal illeti örökjog, hogy benne az örökhagyónak sem végintézkedése, sem bőkezősége által csorbulást nem vallhatni. E rész tételes jogok szerint hol az örökhagyó vagyonának, hol a hagyatéknak, hol a jogosult végrendeleten kívüli osztályrészének, de mindenkor hányadával jelöltetik s amennyiben ettől eltérés sehol sincs, a kötelesrésznek e hányadszerűség fogalmában is jár. Bármi sem áll útjában, hogy ha valahol ez a rész oly módra állíttatnék, hogy ne hányad szerint, hanem tesszem valami kerek értékben maximumul határozódjék, a fogalom itt is meg ne tágulhasson s az ilyen forma kötelesrész magába ne vehesse.

A kötelesrész ezzel szemben elsősorban azon a szoros vérségi kapcsolaton alapszik, amely azok között áll fenn, akik családi kötelékben vannak egymással. A kötelesrészben azt a vagyoni értéket kell látnunk, amelyhez joga van valakinek a terhelt vagyon tulajdonosától függetlenül ⁴. csupán családi összetartozás alapján. Az örökhagyó jogköre tehát a kötelesrészes érdekében meg van csorbitva.

Az intézménynek rendszere be is fogad minden jogot, amely a kötelesrész meztelen fogalmának mértékét megüti. Ha teszem állam vagy község javára az örökösödést a hagyaték hányadában lekötnök, az ebbeli jog az intézménybe csak úgy beválnék, mint akár a szülőé, akár a gyermeké."

- 2./Beck Salamon: A kötelesrészes jogállása. Bp. 1913.24.old.
- 3./Rosner Tibor: A szovjet öröklési jog. Jogtudományi Közlöny 1949. 3-4.sz. 49. old.
- 4./Végrendelet sőt élők közötti ingyenes szerződések és ajándékozások. *ellenére is*

A kötelesrésznek a jogtudományban nem egészen határozott helyére utal Szladits, mikor azt mondja, Hogy a "köteles rész öröklés ugyan, de nem örökség, hanem inkább a hagyományhoz hasonlít."

A kötelesrész intézménye a jogfejlődés folyamán két alapformát öltött. Más formában jelentkezik ott, ahol a családfenntartás gondolata adja meg az öröklési jog alapvető jellegét, mint ott, ahol első sorban a végrendelkezési szabadság az irányadó. Az első esetben az örökhagyók rendelkezési képessége⁵ a kötelesrészesek javára csonka, u.i. nem szabad az örökhagyóknak e kötelesrészek érdekeinek sérelmével végrendelkezni vagy ajándékozni. "A kötelesrészt jogosult a tilalomellenes ügyletet megtámadva⁵ mehet a dolga után, követelheti, hogy a végrendeletben részesített vagy a megajándékozott távozzon az ő igényének az utjából." ⁶

5./Az u.n.declaratív megtámadásnak az egyik esetéről van itt szó. Mivel u.i. a tilalom ellenes ügylet már hatálytalan, nem kellm hatálytalanítani s a megtámadás ezért nem constitutív jellegű.

6./Tóth Lajos: Magyar Magánjog. Öröklési jog. 1932. 310. old.

Az az u.n. dologi erejű kötelesrész, ahol a kötelesrészre jogosult nem csupán hagyatéki hitelező, hanem örökös, aki a kötelesrészt mint valóságos örökrészt természetben követelheti, dologi alapon. Ebben a rendszerben a kitagadás intézménye nem ismeretes. Ide tartozik a francia kötelesrész.

A kötelesrész másik formája ottvert gyökeret, ahol az öröklési jog fundamentuma a végrendelkezési szabadság. Itt semmi kivéve az örökhagyó rendelkezési köréből, a kötelesrészre jogosult tehát csak kötelmi alapon léphet fel, ha a kötelesrész sérelmet szenvedett, Ennek az u.n. kötelmi erejű kötelesrésznél a kötelesrészre jogosult már csupán hagyatéki hitelező, aki csak pénzt követelhet az örököstől, vagy a megajándékozottól, a kötelesrész kiegészítéséül, de nem követelhet osztályt, nem követelheti a hagyatéki darabokat in natura. A kötelesrésznek ez a fajtája a római jogi köteles rész. Itt a kötelesrész alapgondolatát az örökhagyónak a közeli vérokonok iránti kötelességében bírja, azaz a köteles rész mintegy tartozás a vérokonok irányában. Innen ered a kötelesrésznek követeléshez hasonló jogi természete is. 7.

A magyar magánjog 1848. előtt nem ismerte a kötelesrész intézményét, az Országbirói Értekezlet honosította meg jogrendszerünkben. Az Országbirói Értekezlet által megalkotott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokban találkozunk mind a francia^{8.}, mind a római jogi^{9.} kötelesrész alapelveivel. Birói gyakorlatunk azonban az utóbbi álláspontot tette magáévá és ezen az alapon áll a Magánjogi Törvénykönyv javaslat~~ta~~ta/Mtj./is, így u.i. kétségkívül egyszerűbb az örökség lebonyolítása.

7./Zsögöd B.:Magánjogi Tanulmányok I. 418. old.

8./A francia kötelesrészre enged következtetni az I.T.Sz.7 §..."a végrendelet ezen osztályrészre semmis..."

9./Ugyancsak a 7.§.arról is szól, hogy a kötelesrészre jogosultak követelhetik a kötelesrész kiegészítését, a 8.§. pedig expressius verbis kimondja, "hogy a megajándékozott a "...hiányt pótolni tartozik..." Ez a rendelkezés pedig nyilvánvalóan a kötelesrészt sértő végrendelet és ajándék érvényességéből indul ki. A római jogi köteles rész alapelve, hogy a végrendeleti örökös, a megajándékozott a kötelesrész kielégítésére kötelesek.

Az alábbiakban a Mtj. rendelkezései alapján kívánunk összefoglaló képet adni a kötelesrész intézményéről.

A Mtj. 2004.§-a szerint" az örökhagyó sem végintézkedéssel, sem elők közötti ingyenes juttatással nem csorbíthatja a jogosult kötelesrészét", tehát a kötelesrész intézménye a biztosító viszonyok világába tartozik.

A vagyon bizonyos részét u.i. a jog, mint kötelesrészt a kötelesrészre jogosultaknak szánja^{10.} és ezt a részt sem végintézkedéssel, sem elők közötti ingyenes¹¹ juttatással nem szabad csorbitani.¹²

10./ ez az alapviszony.

11./ Visszterhes elidegenítésekkel szemben nem élvez oltalmat a kötelesrész, de erre nincs is szükség, mert visszterhes elidegenítéskor, amennyi kimegy a vagyonból, ugyanannyi vissza is tér, mer ha nem tér vissza ugyanannyi, akkor az elidegenítés már nem visszterhes.

12./ ez a biztosító jogviszony.

"ha az örökhagyó semmit sem, vagy a kötelesrésznél kisebb értéket hagyott a jogosultnak, ez kötelesrészét, vagy kötelesrésznének kiegészítését követelheti." 13/a

A kötelesrészt az ajándékozás-korlátozás legtipikusabb eseteként is felfoghatjuk. U.i. az ajándékozás korlátozva van azzal, hogy a kötelesrészen alapuló és az özvegyi jog címén fennálló öröklési igényeket nem sértheti. Ezért, ha a kötelesrészesek ki tudják mutatni, hogy a tiszta hagyaték az ajándékozáskori érték felénél kevesebb, kötelesrészük kiegészítését követelhetik. 13/b

A Mtj. 2008.§-ából és bírói gyakorlatunkból megállapítható, hogy a kötelesrészt jogosult jogunkban kötelmi hitelező, "kinek a követelése az örökhagyó halálával keletkezik, mint új követelés, ha u.i. a kötelesrész meg van sértve: -vagyis a kötelesrészt jogosult singuláris successor és nem universalis." 14 A kötelesrészt jogosult követelése az örökhagyó halálával és a kötelesrész megsértésével születik me

13/a. Mtj. 2031.§.

13./b. Az ajándékozás azonban érvényben marad.

14./Tóth Lajos: Magyar magánjog Öröklési jog 1932. 313. old.

Kötelesrészre jogosult az örökhagyó ivadéka és szülője;¹⁵ míg a felmenők során csupán az első gradus jogosult a kötelesrészre, lefelé nincs gradusbeli megszorítás. Az ^{az} ivadék azonban, amelyik nem törvényes örököse az ¹⁶ örökhagyónak, nem jogosult kötelesrészre, mert ha nincsen alapviszony, nem lehet szó biztosító viszonyról sem. Az ivadék kötelesrészre való jogosultsága erősebb, ¹⁷ mint a szülőé, mert "amennyiben az ivadék kötelesrészre jogosult, az örökhagyónak a szülőjét kötelesrész nem illeti." ¹⁸

Ha ^a kötelesrészre jogosult közelebbi ivadék kiesett/öröklésre képtelen, méltatlan, lemondott a törvényes öröklésről, vagy a köteles részről, ¹⁹ a törvényes örökséget visszautasította, vagy ^{az} örökhagyó kizavarta, a távolabbi ivadék lép helyébe és válik kötelesrészre jogosulttá.

15./Mtj.2005.§.1.

16./Mtj.2005.§.2.

17./Ebből kifolyólag az ivadék és a szülő együtt nem kap kötelesrészt.

18./Mtj.2006.§.

19./Ha azonban a lemondás a lemondó ivadékaire is kiterjedő hatállyal

A köteles rész mindig a " ... fele ^{20.} annak a vagyonértéknek, amely a kötelesrésztre jogosultat ... törvényes örökségül illeti, vagy végintézkedés hiányában illetné..." ^{21.} függetlenül a kötelesrésztre jogosultak számától, a vagyon szerzett vagy öröklött mivoltától és függetlenül attól, hogy kivel áll szemben a kötelesrésztre jogosult.

történt, nem illeti kötelesrész a távolabbi ivadékot.
20./A felmenőkre nézve egyharmad volt a kötelesrész; az I.T.Sz.766.§. szerint u.i. "... a felmenő ágon mindenik szükségörökös kötelesrészül egy harmada illeti annak, amit az a törvényes örökösödés szerint kapott volna."
21./Mtj.2004.§.2.

A K I T A G A D A S

Mindenekelőtt az érdemtelenység és a kitagadás közti lényeges különbségekre kívánunk rávilágítani. Míg az érdemtelenységnek jelentősége van az öröklési jog összterületén, a kitagadás sokkal szűkebb kört érintő intézmény, mert csak a kötelesrész elvonását jelenti. Másik lényeges különbség, hogy míg az érdemtelenység ipso iure hat, a kitagadási ok nem, mert a kötelesrész elvesztését a kitagadási ok és a kitagadás csak együtt eredményezhetik.

Az érdemteleniséget az érdekeltnek, a kitagadási okot pedig az örökhagyónak kell felszínre vetni, de mind két intézménynél egyaránt jelentős a megbocsájtás.

A jog kitagadási ok fennforgása esetén megengedi a kötelesrész elvonását: "Az örökhagyó ivadékatól a kötelesrészt elvonhatja, ivadékat kitagadhatja",²² de kitagadhatja szülőjét is az örökhagyó.²³

Nagy jelentőségére való tekintettel a kitagadást végintézkedésben kell eszközölni.

A formátlan kitagadás érvénytelen²⁴. s a kitagadónak mindig okát is kell adni, mert az ok megmondása nélkül való kitagadás: nem kitagadás.

Az ok valódiságát mindig annak kell bizonyítani, aki a kitagadásra hivatkozik.²⁵ Olyan cselekmény miatt, amelyet az örökhagyó megbocsájtott, nincs helye a kitagadásnak, utólagos megbocsájtással pedig hatályát veszti az. Hiába forog fenn tehát a kitagadási ok és a kitagadás együttesen, ha az örökhagyó megbocsájtott, hatályos kitagadásról, amely a kötelesrész elvesztését vonja maga után, nem lehet szó.

22./Mtj.2010.§.

23./Mtj.2011.§.

24./Természetesen factum concludensekből sem lehet valakinek a kitagadására következtetni.

25./Mtj.2012.§.

Kitagadási ok jogunk szerint minden érdemtelenségi ok. Ilyennek a szülő kitagadhatja gyermekét, ha élete ellen tör, ha kezét emel szülőjére vagy egyéb súlyos bántalmat követ el vele szemben, ha alaptalannul vádat emel ellene, ha fogságba esett szülőjét nem váltja ki a fogságból, noha megtehetné, ha vonakodik érte kezességet vállalni, vagy ha " gonosztevő és veszedelmes" emberek társaságában él szülei akarata ellen. A gyermek pedig akkor tagadhatja ki a szülőt, ha az a gyermeket igazságos ok nélkül "isszonyatosan és kegyetlenül fenyegeti" vagy bűncselekmény elkövetésére kényszeríti, ha mind a maga, mind a gyermekei javait pazarolja, álnokul elidegeníti, vagy pusztulni enged.

Mindezeknek a kitagadási okoknak alapgondolata - amint láttuk - az örökhagyóval szemben tanusított szívtelen bánásmódban rejlik.

A kitagadástól meg kell különböztetnünk a kirekesztést, amely a törvényes vagy végrendelkezési öröklésből való kizárása azoknak, akik kötelesrészre nem jogosultak. Mig a kitagadást mindig indokolni kell, a kirekesztést nem kell indokolni. Minden örököst, aki nem kötesrész-

re jogosult, a szerződési örökös kivételével, ki lehet rekesztteni. U.i. amint az örökhagyónak meg van a lehetősége arra, hogy a törvényes öröklés rendjén pozitív rendelkezéssel változtathasson, a ki-rekesztéssel az örökhagyót megillető negatív rendelkezési jog is biztosítva van.^{26.}

26./ Tóth Lajos: Magyar Magánjog. Öröklési Jog. 318.old.

A KÖTELESRÉS Z KISZAMITASA;

A hagyaték tiszta értéke,^{27.} az előre kiadott értékek valamint egyéb élők közötti ingyenes juttatások együttes összege adja azt az értéket, amelyet alapul kell venni a kötelesrész kiszámításánál.^{28.}

Az előre kiadott értékekkel /előadományokkal/kapcsolatban az a szabály, hogy azok mindenképen számba veendők, akár betudási kötelezettség mellett, akár betudástól mentesen kapta azokat az örökös. De az Mtj.2024.§.2. szerint ami a kötelesrészbe be nem tudható, ami nem computálható, azt nem kell számba-venni.

27./Mivel a kötelesrészre jogosultat megelőzik a hagyatéki hitelezők, a hagyaték delatio szerinti értékéből az örökhagyó tartozásait és a hagyatéki költségeket le kell vonni. Ez a hagyaték tiszta értéke! Számításba kell venni a bontó feltételtől függő jogokat és kötelezettségeket is, de a halasztó feltételtől függő vagy egyébként bizonytalan, kétséges vagy vitás jogok és kötelezettségek számításán kívül maradnak a hagyaték tiszta értékének megállapításánál; de hagyományok sem vonandók le, mivel a hagyományosok nem előzik meg a kötelesrészre jogosultakat.

28./Mtj.2015.§.

Az előadományokon kívüli egyéb élők közötti ingyenes juttatásoknál mindig a juttatáskori érték veendő figyelembe.

A szokásos alkalmi ajándékokat az u.n. visszatérő ajándékokat 29. azonban figyelmen kívül kell hagyni, ugyszintén azon élők közötti ingyenes juttatásokat is, melyek korábbiak, mint az örökhagyónak a kötelesrészre jogosult ivadékát produkáló házassága.^{30.} A közszerzeménynél a vagyon eredete, annak öröklött vagy szerzett mivolta irrelevans. A közszerzeményből közös ivadéknak juttatott adomány ugy tekintendő, mintha felerészben az egyik, felerészben a másik házastárs adta volna.

Az ily módon előálló alapot el kell osztani azoknak az ivadékoknak a számával, akiket törvényes öröklés megillet vagy megilletne. Ekkor megkapjuk a törvényes örökrészt, melynek fele a kötelesrész.

29./melyek a megajándékozottól vagy örökösétől visszatérültek ingyenes uton az örökhagyó vagyonába.

A számításnál figyelmen kívül kell hagyni a törvényes öröklésből kiesett ivadékot, tehát azt: aki öröklésre képtelen vagy méltatlan, aki a törvényes öröklésről lemondott, vagy akit az örökhagyó ki-tagadott.^{31.}

Az Mtj. 2028.§.1.szerint a köteles részbe be kell tudni az örökhagyótól élők közötti ingyenes jogügylettel kapott minden olyan adománynak a juttatáskor volt értékét, amelyet törvényes öröklés esetében osztályra kell bocsájtani.^{32.}

30./ Mtj.2023.§.

31./ Mtj.2026.§.1.

32./ Általános szabály:hogy ami conferalandó, az egyszersmind cumpu-talandó is; de előfordulhat, hogy valami nem képezi törvényes öröklés esetén osztályra bocsájtás tárgyát,mégis helye van com-putációnak,mert az örökhagyó azt kikötötte.

A birói gyakorlat szerint mindazt, amit a gyermekek kiházásakor, vagy akár azután a szülőtől kaptak, osztályrészükbe be kell számítani. A betudás az osztályra bocsájtással rokonintézmény, de amíg fogalmilag osztályrabocsájtásnak egy örökös esetén nincs helye, betudásnál akkor is lehet szó, ha a kötelesrészre jogosult egymaga volna a törvényes öröklésre hivatott, de az örökhagyó végrendelete alapján elvonja tőle a vagyont. Ilyenkor az őt mindenképen megillető köteles-részbe az örökhagyótól kapott értéket be kell tudni.

Reprezentáló távolabbi ivadék kötelesrésze esetén a köteles-részre jogosultat kettős cumputationalis kötelezettség terheli. Computálni tartozik u.i. nemcsak azt, amit maga kapott, hanem azt is, amit elődje kapott a kötelezettséggel.^{33.}

A KÖTELESRÉS Z HATRAHAGYASA É S

A KÖTELESRÉS ZRE JOGASULTAK KÜLÖNLEGES KIELÉGÍTÉSE 34.

34./a hagyatékból és a megadományozottak előre, kapott értékeiből.

Kötelesrész hátrahagyásáról akkor van szó, ha valaki mint örökös, mint hagyománnyal megtisztelt, vagy mint meghagyásban részesített annyit kap, amennyi a kötelesrész. Így nem születik meg a kötelesrész-igény, mert hisz neki a törvényes osztályrész fele e minőségek valamelyikében egyszer már kiadatott. Tehát a kötelesrész hátrahagyható örökség, hagyomány vagy meghagyás formájában is.³⁵ Ha ilymódon az örökhagyó a kötelesrésznél kisebb értéket hagyott a jogosultnak, az kiegészítést követelhet a kötelesrész erejéig. A kötelesrészt korlátozástól³⁶ és terheléstől³⁷ mentesen kell hátrahagyni, teljes kötelesrésztől tehát csak akkor beszélhetünk, ha az semmiféle módon nincsen korlátozva vagy terhelve.

35./ Mtj. 2030.§.

36./ Korlátozás: a részesítésnek feltételhez vagy határidőhöz, vagy osztálytilalomhoz kötése.

37./ Terhelés: hagyománynak vagy meghagyásnak a kirovása.

A Mtj. 2032.§.2.szerint az esetleges korlátozás vagy terhelés a kötelesrész erejéig hatálytalan. ^{38.}

A kötelesrész követelés kötelmi követelés, melybe a kötelesrészsre jogosult kielégítéséért elsősorban a hagyatékban részesedő személyek, valamint a család köréből megajándékozottak felelősek, másodsorban pedig: a családonkívül megajándékozottak. Az u.n. korlátozt felelősség egyik esetével állunk itt szemben, mert a fedezeti alap a hagyatékra illetve az adományra szoritkozik. A felelősség sohasem egyetemleges, hanem mindig pro rata. Az, aki maga is kötelesrészsre jogosult, nem felel a saját kötelesrészsének rovására; hanem "csak annyiban felel, amennyiben kapott értéke meghaladja a reá eső törvényes örökrész hányadértékét" ^{39.}

38./Előfordulhat, hogy az örökhagyó a kötelesrészsnél többet hagy, de kiköti, hogy a többlet a jogosultat csak abban az esetben illeti, ha a kikötött terhelést a kötelesrészsre nézve is elfogadja.
/Kiss Albert:Dolgozatok a magánjog köréből Kassa 1910.41.old./

A Mtj. 2041.§.1. szerint a hagyatékból kapott részesedés értékét a hagyomány vagy meghagyás levonásával kell számba venni, ha a kötelesrész kiadásával terhelt örököst hagyomány vagy meghagyás is terheli. A kielégítésnél[~] hagyatéki hitelezőt elsőbbség illeti meg a kötelesrészre jogosulttal szamben. A kötelesrész u.i. a Mtj. 2015.§-a szerint a tiszta hagyatékból jár.^{40.}

- Ez az u.n. cautela Socini a Mtj. 2033.§.szerint érvényes, de a jogosult az ilyen részesítést csak a kikötésnek megfelelően fogadhatja el és ha nem kívánja így elfogadni, csak arra van joga, hogy a részesítés visszautasításával kötelesrészét követelje.
- 39./Tóth Lajos: Magyar Magánjog. Öröklési Jog. Debrecen 1932. 324. old.
- 40./Az a kötelesrészre jogosult, akinek kielégítése a hagyatéki hitelező sérelmével történt, az alaptalan gazdagodás szabályai szerint felel./Mtj.2047.§./

Amennyiben a köteles-rész az elsősorban felelősek értékeiből nem kerül ki, vagy nem hajtható be, úgy a családonkívüli megajándékozottakra kerül sor. A feleségtség itt is korlátolt és az ingyenes adományokra szorítkozik.

Az egyidőben megadományozottak és a különböző időben megadományozottak között különbséget kell tenni, mert a korábban megadományozott csak annyiban felel, amennyiben a későbbben megadományozott nem felel, vagy tőle a követelést nem lehet behajtani. Az időrendi sorozatban tehát mindig visszafele kell menni.

Az alaptalan gazdagodás megtérítésének a szabályai szerint felelnek a családon kívül megadományozottak,⁴¹ ha ezektől sem lehet behajtani a kötelesrészkövetelést, maguk azok a kötelesrészsre jogosultak felelnek a hiányért, akik kötelesrészüket meghaladó értéket kaptak, még pedig mint kártalanító kezes az értéktöbblet erejéig és arányában.

A kötelesrész általában pénzben jár, in natura csak kivételesen lehet követelni;⁴² ilyenkor a kötelesrészt jogosult megosztózik az örökösökkel a tiszta hagyatékban az örököstársak közötti osztály szabályai szerint.⁴³

42./ Kiss Albert: Dolgozatok a magánjog köréből. Kassa, 1910.
52. old.

43./ Mtj. 2040.§.

NÉHANY SZÓ A SZOVJETUNIO ÖRÖGJOGÁNAK

" KÖTELESRÉSZÉRŐL."

"Az öröklés intézménye elválaszthatatlanul összefügg a tulajdonnal, ami minden társadalmi forma alapja."⁴⁴ Az öröklésnek és a tulajdonjognak erre az elválaszthatatlankapcsolatára már Engels felhívta a figyelmet.⁴⁵ A kizsákmányoláson alapuló társadalmakban a tőkés magántulajdon védelme az alapfeladata az öröklési jognak s az öröklés intézménye az ilyen társadalmakban a kizsákmányoló magántulajdonon alapuló hatalmának legfőbb erőssége. Marx szerint a burzua öröklési jognak "csak addig van társadalmi jelentősége, amíg az örökösre ruházza a hatalmat, amivel az elhunyt életében rendelkezett, azaz azt a hatalmat, hogy tulajdona segítségével idegen munka termékeit sajátíthatja ki."⁴⁶

44./V.J.Szerebrovskij: A szovjet polgári jog alapelvei.Bp. 1949.
103. old.

45./Engels: A család, a magántulajdon és az állam eredete.

A burzoá öröklési joggal kapcsolatos e rövid megjegyzések után tekintsünk a socialista örökségi jogra s azon belül a kötelesrészre. A szovjet socialista rendszer mindenki számára egyformán biztosítja az egyéni érdekeknek a közösség érdekeivel összhangban való tökéletes érvényesülési lehetőségét. A szovjet állam a termelés eszközeit szocializálva megszüntette a kizsákmányolás forrását jelentő magántulajdon fogalmát.

A szovjet jog szerint a személyes használat, személyes kényelem célját szolgáló vagyontárgyak az egyén személyes tulajdonában vannak. Ennek az igazságos, vértől és mások verejtékétől tiszta, socialista magasabbrendűséggel telített tulajdonnak a terjedelmét csak egyetlen elv korlátozza: sohasem szolgálhatja a személyes tulajdon mások kizsákmányolását.

Míg a kapitalista jogrendszer öröklési joga azt a célt szolgálja, hogy a kizsákmányolás folyamatosságát konzerválja, a Szovjetunióban az öröklési jog kizsákmányoló jellege megszűnt, mert csak a polgárok személyes tulajdona örökölheto.⁴⁷ a személyes tulaj-

dont és az erre vonatkozó öröklési jogot biztosítja a Sztálini Alkotmány ^{10.}tizedik §-a. 48

- 46./Marx fenti kijelentése az I. Internacionali Bazeli Kongresszusának Tanácsában tartott előadásán hangzott el 1869.-ben.
- 47./Rosner Tibor: A Szovjet Öröklési Jog. Jogtudományi Közlöny 1949. évf. 3-4. sz. 49. old.
- 48./"A polgárok személyes tulajdonjogát munkájukból eredő jövedelmükre és megtakarításaikra, a lakóházra és házi mellékgazdaságra, a házi, gazdasági és háztartási tárgyakra, a személyes szükségleti és kényelmi cikkekre, valamint a polgárok személyes tulajdonára vonatkozó öröklési jogot a törvény védi."

A köteles résznek megfelelő intézmény a szocialista öröklési jogban is megtalálható, természetesen sokkal fejlettebb formában, mint egyéb jogrendszerekben. A szöveget jog szociális szelleméből következő, hogy a kiskorú gyermeket és a munkaképtelen törvényes örököst ⁴⁹ illeti meg köteles-rész^sa végrendelkező ezekre minden esetben köteles vagyonából annyit hagyni, amennyi őket törvényes öröklés esetén megillette volna. Az ilyen örökösök "köteles részét" sértő végrendelet ebben a részben hatálytalan és a jogosult annak a hagyatéki résznek kiadását követelheti, amely őt a törvényes öröklés szabályai szerint megilleti.

49./ A törvényes örökösök a szovjet jogban az 1945. március 14.-ki rendelet szerint 3. csoportot alkotnak. Az első csoportba tartoznak: 1./ az örökhagyó gyerekei/s azok lemenői/, 2./ örökbe fogadott gyerekei/s azok lemenői/, 3./ az életben maradt házastárs, 4./ az örökhagyó munkaképtelen szülei, 5./ az olyan munkaképtelen személyek, akiket halála előtt legalább egy éven át az örökhagyó eltartott. A törvényes örökösök második csoportját a munkaképes szülők alkotják, a harmadik csoport törvényes tör-

Demokratikus jogalkotásunk eddig is igyekezett gazdasági-társadalmi és politikai fejlődésünkkel lépést tartani örökjogi téren,⁵⁰ de még számos reform kíváncságra vár megvalósításra, melyek között nem szabad megfeledkeznünk a kötelesrész reformjáról sem, melynek vitájához kiinduló pontul szolgálhat a szovjet jog hasonló intézménye.

örökössei pedig az örökhagyó testvérei, akik már csak akkor öröközhetnek, ha sem az első, sem a második csoportba tartozó örökös nincs.

50./Örökjogi téren az 1946.XVIII.t.c. korlátozta az oldalági rokonok öröklését azzal, hogy az öröklési kapcsolatot a nagyszülői származási körrel lezárta, mert az ennél szélesebb körű örökjogi kapcsolat már régen idejét multá. Ezzel kielégült ugyan a legáltalánosabb örökjogi reformszükséglet, de még számos kiélebb jelentőségű reformkiváncságra vár kielégítésre.

Idézett és felhasznált munkák jegyzéke:

- Beck Salamon: a kötelesrész természetbeni kielégítéséhez. Jogtudományi Közlöny 1924. 7. sz.
- Beck Salamon: a kötelesrész jogállása. Bp. 1913.
- Csutorás László: A törvényi öröklési jog különös tekintettel az ági öröklésre. Eger, 1906.
- Cziglányi Aladár: Örökjogi reformkiválmak. Jogtudományi Közlöny 1949. 3-4. sz. 52-55. old.
- Engels:..... A család, a magántulajdon és az állam ~~eredete~~.
- Katona Mór:.. A köteles-rész. Bp. 1873.
- Katona Mór:.. Az érdemtelenység és viszonya a kitagadáshoz. Jogtudományi Közlöny 1906. 14. sz.
- Kiss Albert: Dolgozatok a magánjog köréből. A Kötelesrész újabb bírói gyakorlatunkban.
- Kolosváry Bálint: Magánjog. 5! kiadás. Bp. 1944.
- Menyhárt Gáspár :A kötelesrész kielégítésének módjáról. Szeged 1931.
- Reitzer Béla: .. A kötelesrész természetben való megítélése. Jogtudományi Közlöny 1925. 5. sz.
- Rosner Tibor: A szovjet öröklési jog. Jogtudományi Közlöny 1949. 3-4 sz.
- Róth Ferenc... Az előre kapott értékek betudása a törvényes öröklésbe. Jogtudományi Közlöny 1884. 39. sz.
- Sándorfalvi Papp István: A kötelesrész kérdésének köréből. Jogtudományi Közlöny 1933. 39. sz.

- V.J.Szerebrovskij: A szovjet polgári jog alapelvei. Fordította Benkő Gyula. Bp. 1949.
- Szlatits Károly : Magyar magánjog vázlata. 5. kiadás. Bp. 1937.
- Szladits Károly : A kötelesrészért való felelősség kérdéséhez. Jogtudományi Közlöny 1930. 8. sz.
- Térfy:..... Igazságügyi zsebtörvénytár. Bp. 1947.
- Tóth Lajos:..... Magyar Magánjog. Öröklési jog. Debrecen 1932.
- Zsögöd Benő:..... A kötelesrész. Magánjogi tanulmányok. Első kötet. Bp. 1901.

T A R T A L O M

A kötelesrész fogalmának tisztázásához.

A kitagadás.

A kötelesrész kiszámítása.

A kötelesrész hátrahagyása és a kötelesrészt jogosultak különleges kielégítése.

Néhány szó a Szovjetunió örökjogának köteles részéről.

Idézett és felhasznált munkák jegyzéke.